

УДК 368.03

А. Ю. Полчанов,
асистент кафедри фінансів
Житомирський державний технологічний університет

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОСТРАХУВАННЯ

INSURANCE COMPANY'S FINANCIAL STRATEGY IN THE CONTEXT OF GOVERNMENT SUPPORT TO AGRICULTURAL INSURANCE

В статті досліджено сучасний стан страхування сільськогосподарських культур та особливості його розвитку в Україні. Сформовано рекомендації щодо покращення стратегічного фінансового управління страховими компаніями, що надають послуги зі страхування сільськогосподарських ризиків.

Ключові слова: фінансова стратегія, страхова компанія, агрострахування, державна підтримка страхування сільськогосподарських культур.

The article is investigated the current state of crop insurance and peculiarities of its development in Ukraine. Recommendations to improvement financial management of insurance companies that provide services to insurance of agricultural risks has been formed.

Keywords: financial strategy, insurance company, agricultural insurance, government support to crop insurance.

Вступ. Стратегія страховика має враховувати мінливість впливу факторів оточуючого середовища компанії, що забезпечить перевагу в боротьбі конкурентами в умовах невизначеності. Зміни в державній політиці підтримки сільського господарства України відкривають можливості для посилення ролі страхових компаній в підтримці сталого економічного розвитку. Саме в пошуку шляхів оптимального використання фінансових ресурсів страховика, спрямованих на зростання його вартості, і полягає важливе значення стратегічного фінансового управління страховою компанією.

Дослідження становлення страхової справи в Україні, організації управління страховиком знайшло відображення в працях М.М. Александрової, В.Д. Базилевича, А.Л. Баранова, О.В. Баранової, О.І. Барановського, А.Г. Борщ, Н.М. Внукової, О.О. Гаманкової, О.М. Залстова, О.В. Козьменко, В.І. Нечипоренка, М.П. Ніколенка, С.С. Осадця, О.Ф. Філонюка, В.М. Фурмана, А.С. Шолойко та ін. Аналіз праць науковців дозволяє зробити висновок про недостатній рівень теоретичної розробки питання управління страховою компанією з урахуванням змін в державному регулюванні розвитку сільськогосподарського потенціалу країни та важливість подальших досліджень в цій галузі.

Постановка задачі. Метою статті є формування рекомендацій щодо покращення стратегічного фінансового управління страховими компаніями, які надають страхові послуги підприємствам агропромислового комплексу України, що забезпечить гармонізацію інтересів страховиків, страхувальників та держави.

Результати. Сільське господарство є однією із стратегічно найважливіших галузей народного господарства кожної країни. Саме з сільським господарством, для якого характерним є високий рівень ризикованості, пов'язують подальший розвиток вітчизняної економіки та посилення її впливу в світі, що зумовлено зростанням чисельності населення планети та подорожчанням ключових видів сировини [10].

Особливу зацікавленість у розвитку страхового ринку України проявляє Міжнародна фінансова корпорація, яка є учасником Світового банку. За 5 років функціонування проекту "Розвиток агрострахування в Україні" було проведено масштабну інформаційно-просвітницьку роботу, впроваджено 9 страхових продуктів та створено нормативно-правову базу (зокрема, прийнято Закон України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою") [8, с. 2], але поки що обсяги страхування сільськогосподарських культур в Україні є незначними (табл. 1).

Таблиця 1. Дані про страхування сільськогосподарських культур в Україні протягом 2005-2011 рр. [8, с. 6]

№ з/п	Показник	Роки						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1	Кількість договорів, шт.	910	1330	4397	1637	1980	1217	2710
2	Площа, тис. га	390	670	2360	1171	510	553	786
3	Страхові премії млн. грн.	13	28	118	155	42	72	136
4	Субсидія, млн. грн.	5,8	12,5	47,8	72,8	0,0	0,0	0,0
5	Середня ставка премії (тарифу), %	3,79	немає даних	4,54	4,93	3,24	3,84	3,74
6	Рівень виплат, %	немає даних	немає даних	немає даних	немає даних	36	51	67

Незважаючи на відсутність державної фінансової підтримки протягом 2009-2011 рр. обсяги страхових премій продовжували демонструвати позитивну динаміку, але все ще не досягли кризових значень. З 1 липня 2012 р. набирає чинності вже згаданий Закон України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою", відповідно до положень якого передбачається надання з державного бюджету сільськогосподарським

товаровиробникам грошових коштів у вигляді субсидій на відшкодування частини страхового платежу, що сприятиме подальшому становленню агрострахування в Україні. Перелік сільськогосподарських страхових ризиків, а також об'єктів страхування, частина страхових платежів, яка субсидується з державного бюджету, визначається урядом.

Здійснення страхування сільськогосподарської продукції як окремого виду добровільного страхування підлягатиме ліцензуванню, що знайшло негативну оцінку серед учасників ринку. До цього страхування сільськогосподарської продукції здійснювалось на підставі ліцензій на здійснення страхування майна, страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ [3].

Найбільші обсяги страхових премій від страхування сільськогосподарських культур були отримані в Полтавській, Хмельницькій та Вінницькій області, що є лідерами і за кількістю укладених договорів страхування (табл. 2).

Таблиця 2. Дані про страхування сільськогосподарських культур в Україні у розрізі областей за підсумками 2011 р. [9, с. 6]

Область	Кількість договорів	Площа загальна, га	Страхова сума, грн.	Сума премій, грн.	Ставка премії, %	Страхова премія на 1 га, грн.
АР Крим	64	18 508	71 337 819	2 295 629	3,22	124
Вінницька	190	59 451	419 684 626	8 615 685	2,05	145
Волинська	33	6 489	35 525 029	953 035	2,68	147
Дніпропетровська	100	34 868	93 111 081	2 820 582	3,03	81
Донецька	72	15 862	63 614 707	1 731 874	2,72	109
Житомирська	120	25 249	122 223 217	5 196 527	4,25	206
Закарпатська	5	700	5 626 795	422 145	7,50	603
Запорізька	47	16 379	62 968 920	2 001 193	3,18	122
Івано-Франківська	33	6 329	30 793 056	1 185 176	3,85	187
Київська	103	19 200	105 347 774	3 704 831	3,52	193
Кіровоградська	167	47 330	163 531 644	5 432 765	3,32	115
Луганська	73	15 316	42 408 203	1 221 775	2,88	80
Львівська	44	29 200	125 586 254	4 257 512	3,39	146
Миколаївська	108	23 656	97 193 697	4 257 945	4,38	180
Одеська	164	36 522	158 588 368	3 790 279	2,39	104
Полтавська	529	131 334	862 062 533	44 210 353	5,13	337
Рівненська	37	15 224	103 784 036	2 181 228	2,10	143
Сумська	128	45 862	154 693 101	4 047 781	2,62	88
Тернопільська	83	26 433	112 975 933	4 276 519	3,79	162
Харківська	96	27 232	113 316 572	4 426 495	3,91	163
Херсонська	119	73 122	177 413 746	6 495 355	3,66	89
Хмельницька	198	55 871	303 625 756	15 033 643	4,95	269
Черкаська	88	25 326	105 625 740	3 205 136	3,03	127
Чернівецька	17	5 590	14 393 923	560 928	3,90	100
Чернігівська	92	25 287	94 595 531	3 902 892	4,13	154
Всього	2 710	786 338	3 640 028 059	136 277 282	3,74	173

Для покращення стратегічного фінансового управління страховиком в умовах державної підтримки агрострахування рекомендуємо:

1. Враховувати специфіку управління регіональними підрозділами в областях, що мають суттєвий потенціал для розвитку страхування сільськогосподарських ризиків.

Зокрема, результати SWOT-аналізу сільськогосподарського потенціалу Житомирської області можуть бути використані при розробці стратегії відокремлених структурних підрозділів страховиків в регіоні (табл. 3.).

Таблиця 3. SWOT-аналіз сільськогосподарського потенціалу Житомирської області [12, с. 28]

Сильні сторони	Сприятливі можливості
<ul style="list-style-type: none"> - зосередження значної питомої ваги природних кормових угідь у Поліській зоні; - конкурентні переваги у виробництві льону і хмелю; - дешева робоча сила; 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток молочного і м'ясного скотарства у Поліській зоні; - вирощування ріпаку для переробки на біодизель; - відновлення льонарства і хмелярства; - зростання попиту на льонопродукцію;
Слабкі сторони	Потенційні загрози
<ul style="list-style-type: none"> - руйнування великотварних тваринницьких комплексів та скорочення поголів'я великої рогатої худоби; - більше чверті сільськогосподарських угідь після Чорнобильської катастрофи забруднено радіонуклідами; - зношення основних фондів, застарілі технології; - незначні обсяги інвестицій в основний капітал та прямих іноземних інвестицій; - слабка база для застави під кредитні ресурси банків; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність структурних змін та послаблення уваги до аграрних реформ; - погіршення умов фінансування і кредитування; - зростання цін на енергоносії; - подальше погіршення технічного стану тракторів та сільськогосподарської техніки; - несприятливі в окремі роки кліматичні умови для вирощування сільгоспкультур; - погіршення стану соціальної інфраструктури у сільській місцевості;

Відповідно до досліджень Міжнародної фінансової корпорації Житомирська область є одним із лідерів за обсягом страхових премій (5 місце) та кількістю укладених договорів страхування в Україні (7 місце) [9, с. 12], а рівень збитковості є одним із найнижчих.

Враховуючи досвід функціонування регіональних страховиків в Україні, пропонуємо керівництву регіональних підрозділів страхових компаній, що лише виходять на ринок області, сфокусуватись на певному виді страхових послуг, що надасть змогу уникнути жорсткої конкуренції з боку підрозділів більш потужних страховиків. До таких напрямів спеціалізації в довготривалій перспективі можна віднести і сільськогосподарське страхування.

2. Використовувати рейтингову оцінку стратегічного фінансового управління страховиком при виборі страхового партнера в умовах запровадженої стандартизації договорів страхування.

Типові договори страхування для кожного страхового продукту розробляються та погоджуються з Міністерством аграрної політики та продовольства України, та Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. У рамках програми державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції страхові компанії використовують тільки стандартні договори страхування.

Недостатня інформаційна відкритість страхових компаній зумовлює необхідність розробки рекомендацій щодо оцінки стратегічного фінансового управління страховою компанією для прийняття оптимальних страхових рішень. На відміну від розроблених державним регулятором тестів раннього попередження, спрямованих на визначення рівня фінансової надійності страховиків, рейтингова оцінка стратегічного фінансового управління страховою компанією має враховувати прибутковність діяльності компанії та перспективи її розвитку, що в більшій мірі враховує інформаційні потреби страхувальників.

3. Здійснити трансферт прийнятих на утримання ризиків за договорами страхування на фінансовий ринок.

Світовий досвід засвідчує важливість використання механізму сек'юритизації зобов'язань страхових компаній для забезпечення фінансової стійкості останніх. Проте впровадженню сек'юритизації в практику управління вітчизняними страховиками перешкоджає низка проблем законодавчого, організаційного та фінансового характеру.

В зв'язку з цим пропонуємо:

1) внести зміни в законодавчу базу, зокрема, у Закони України "Про страхування" (визначення сек'юритизації в страхуванні, її видів, умов здійснення сек'юритизації, повноважень державного регулятора щодо нагляду за такими операціями), "Про цінні папери та фондовий ринок" (визначення цінних паперів, прив'язаних до страхових ризиків, порядку їх рейтингової оцінки, напрямів інвестування залучених коштів), Податковий кодекс України (розробити порядок оподаткування операцій із сек'юритизації, особливої подання звітності та сплати податків);

2) розробити на основі прийнятих нормативно-правових актів методичне забезпечення, впровадити інформаційні технології в цей процес;

3) з метою об'єднання ризиків та їх подальшого трансферту на фінансовий ринок покласти відповідні повноваження на Аграрний страховий пул, що, зокрема, забезпечує покриття катастрофічних ризиків у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

До ключових умов здійснення сек'юритизації страхових зобов'язань можна віднести:

- вкладення коштів інвесторів в державні облигації України, облигації місцевих позик, депозити в державних банках є умовою для особливого порядку оподаткування операцій із сек'юритизації. Це дозволить збільшити обсяг фінансових ресурсів, сконцентрованих в руках держави, необхідних для здійснення інвестиційної підтримки розвитку сільського господарства, енергетики, інформаційних технологій та інших галузей економіки;

- кредитний рейтинг страховика повинен відповідати інвестиційному рівню за національною шкалою, що сприятиме участі в сек'юритизації фінансово стійких компаній;

- частка іноземного капіталу має складати не більше 10 %. Це надасть можливість захистити інтереси вітчизняних власників страхових компаній в Україні.

4. Передбачити участь сільськогосподарських товаровиробників-страхувальників в розподілі надлишку страхового фонду, сформованого за рахунок їх внесків, та прибутку від інвестування коштів фонду, і надати можливість нагляду за інвестиційною діяльністю страховика.

Суть пропозиції полягає у відокремленні страхового фонду, власниками якого є страховальники. Останні сплачують до страхової компанії страхові платежі, частина яких, в межах витрат на ведення страхової справи, сплачується страховику, решта - спрямовується до страхового фонду. Кошти фонду розміщуються у наперед визначених напрямках і здійснюють фінансову підтримку реального сектору економіки. З метою контролю над діями керівництва щодо розміщення інвестицій до складу наглядової ради страховика мають увійти представники страхувальників, частка яких в страховому фонді є суттєвою.

Страхувальник, незалежно від факту здійснення страхового відшкодування (за виключенням встановленого факту страхового шахрайства), має право на участь в розподілі надлишку фонду та прибутку від інвестиційної діяльності відповідно до власної частки в страховому фонді. Належна даному страхувальнику частка прибутку та надлишку використовується в якості знижки при пролонгації договору страхування. Якщо страхувальник не має наміру продовжувати дію договору страхування, його частка в страховому фонді переходить до складу власного капіталу страховика, і страхувальник стає акціонером страховика, та, за бажанням, може продати свій пакет акцій.

Висновки. Фінансові стратегії страхових компаній, що надають страхові послуги підприємствам агропромислового комплексу України, мають враховувати зміну державної аграрної політики. Впровадження запропонованих рекомендацій сприятиме узгодженню інтересів суб'єктів страхових відносин та позитивно впливатиме на забезпечення економічної безпеки держави.

Напрямом подальшого дослідження є внесення пропозицій щодо покращення рейтингової оцінки стратегічного фінансового управління страховою компанією, що враховує ринкові позиції компанії та коливання у вітчизняній страховій галузі, та надасть можливість знизити рівень інформаційної асиметрії на фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Александрова М.М. Развитие системы страхования сельскохозяйственных культур: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец: 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / М.М. Александрова; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. Економіки". - К., 2011. - 20 с.
2. Александрова М.М. Теоретичні основи фінансової стратегії страхової компанії / М.М. Александрова, А.Ю. Полчанов // Вісник Житомирського державного технологічного університету / Серія: Економічні науки. - 2010. - № 2 (52) - С. 217-220.
3. Гудыма Н. ЛІСОУ против дополнительного лицензирования страхования агрорисков [Електронний ресурс] / Наталья Гудыма // Страхова справа. - Режим доступу: <http://forinsurer.com/public/12/06/06/4499>
4. Закон України "Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою" №4391-VI від 09.01.2012 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4391-17/print1338966165080156>
5. Закон України "Про страхування" №86/96-ВР від 07.03.1996 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
6. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку: монографія / О.В. Козьменко. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008. - 352 с.
7. Полчанов А.Ю. Перспективи сек'юритизації у страховій галузі України / А.Ю. Полчанов // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії / Серія: Економічні науки. - 2011 - № 2(26). - С. 51-56.
8. Проект IFC "Розвиток агрострахування в Україні" на ринку з 2007 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://uhdp.org.ua/uploads/1_%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_%D0%9A%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D1%8B%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BB_FINAL.pdf.
9. Рынок агрострахования в Украине в 2011 году. Аналитическая записка Международной Финансовой Корпорации [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.agroinsurance.com/files//documents/2011_InsuranceMarket_AgInsProject_without%20maps.pdf

10. Сколотяный Ю. Самый стратегический ресурс [Электронный ресурс] / Юрий Сколотяный // Зеркало недели. Украина. - 2011. - № 27. - Режим доступа: http://zn.ua/ECONOMICS/samyu_strategicheskiy_resurs-84945.html
11. Стратегічне управління страховою компанією: Кол. монографія / [В.М. Фурман, О.Ф. Філонюк, М.П. Ніколенко, О.І. Барановський та ін.]; Наук. ред. та кер. авт. д-р екон. наук В. М. Фурман. – К.: КНЕУ, 2008. – 440 с.
12. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economy-zt.info/files/e-region/year_2011/Obgovorenia/strategiya.doc.
13. Страховий менеджмент: підручник / [С.С. Осадець, О.В. Мурашко, В.М. Фурман та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. С.С. Осаджя. – К.: КНЕУ, 2011. – 333 с.
14. Шолойко А.С. Страховий захист виробництва продукції рослинництва від природно-кліматичних ризиків: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец: 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” / А. С. Шолойко; Нац. наук. центр “Ін-т аграр. економіки” УААН. — К., 2010. — 20 с.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"